

*Анхим О. І.,**кандидат філологічних наук,**докторант кафедри германської філології та зарубіжної літератури
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ФОРМУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ ДМІТРІЯ КАПІТЕЛЬМАНА «МІЙ НЕЗРИМИЙ БАТЬКО»

Анотація. Транснаціональність, яка за останні десятиліття знайшла своє оприявлення практично у всіх сферах людської діяльності, набуває особливого значення для розуміння сучасних ідентичностей, які дедалі частіше характеризуються своєю гібридністю та множинністю. Передбачаючи взаємодію та взаємопроникнення різноманітних ідентичностей, транснаціональна ідентичність показує приналежність індивіда до декількох націй та культур і водночас до всього людства, його гнучкість, відкритість та толерантність. Прикладом транснаціональних ідентичностей є, зокрема, транснаціональні автори, які знаходяться поза національними, мовними та культурними канонами та виявляють свою відкритість до «чужих» культурних впливів, водночас зберігаючи міцні зв'язки зі своєю батьківщиною.

Одним із яскравих представників транснаціональної літератури є Дмитрій Капітельман, який у своєму автобіографічному романі «Мій незримий батько» показує формування транснаціональної ідентичності. Подорож батька з сином до Ізраїлю символізує пошук себе і власної ідентичності, дозволяє замислитися над власним походженням та сімейною історією. Перетини національного, культурного та релігійного кордонів уможливають процес самопізнання і допомагають Дмитрію самоідентифікувати себе як «німецького єврея». На транснаціональний характер його ідентичності вказують такі фактори, як: приналежність до декількох націй і культур та збереження внутрішнього зв'язку з ними, репрезентація внутрішньої та зовнішньої мобільності, володіння кількома мовами, проблема із самопозиціонуванням, відчуття викорінення і пошук власної ідентичності тощо. В образі головного героя тут перетинаються радянські, українські, єврейські та німецькі культурні елементи, що стає центральним фактором у конструюванні його транснаціональної ідентичності.

Ключові слова: глобалізація, ідентичність, культура, міграція, транснаціональна література, транснаціональна ідентичність.

Постановка проблеми. Фрагментарність і децентрованість стають важливими характеристиками ідентичності в епоху постмодерну. Як і культура, ідентичність більше не розуміється як щось унікальне, статичне та незмінне, а, радше, як щось динамічне, процесуальне та мінливе [1, с. 97]. Ідентичність розуміється сьогодні як довічний процес, який формують різні світи досвіду та численні лояльності та приналежності. Водночас тут варто говорити не про втрату національних, етнічних та культурних ідентифікацій, а про їхню трансформацію і збагачення.

Особливої уваги питання ідентичності набуває у творчості транснаціональних авторів, які зазнали як національних і культурних, так і мовних змін. Той факт, що ці автори живуть не

лише між і у двох культурах, але й між і у двох мовах, природно впливає на літературну творчість цих письменників. Зіштовхуючись із новими викликами, автори-трансмiгранти випробовують нові ідентичності, які пов'язані не з соціальними викоріненням, а з тим, що вони «здатні розвивати динамічні та численні посилення як на країну еміграції, так і на країну імміграції» [2, с. 1]. Множинна приналежність виражається і в тому, що автори не тільки рухаються в різних культурах, але й однаково ідентифікують себе з обома націями, що дає їм змогу поєднати обидві країни і побачити збагачення у своїй різноманітній приналежності. Відповідно, розгляд конструювання ідентичності на фоні посилення процесів глобалізації та міграції видається особливо важливим при розгляді транснаціональної літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні десятиліття питання ідентичності набуло особливого вираження в літературознавчих дослідженнях, а сама література «відіграє центральну роль у розробці мобільних ідентичностей, оскільки саме тут випробовуються та відтворюються формції ідентичності» [3, с. 6]. Питанням формування нових конструкцій ідентичності займалися, зокрема, Бішоф Д., Гайс Л., Козловець М., Койп Г., Пріс Л., Райзенауер Е., Тіпнер А., Хохтова М. та ін.

Мета статті. На тлі транснаціональних середовищ життя питання конструкцій ідентичності вимагає перегляду. Традиційний розгляд ідентичності з точки зору культури, етнічної приналежності та національності щодо авторів-трансмiгрантів вважається застарілим, адже він породжує класичну дихотомію свій/чужий. Відповідно, розгляд ідентичності з транснаціональної перспективи ставить по-новому питання про зв'язок між міграцією та формуванням ідентичності, уникаючи приписаних приналежностей та однорідних концепцій. Зважаючи на те, що автори-трансмiгранти через свій транснаціональний характер не можуть бути інтегровані в традиційні національні кордони, дослідження має на меті показати процес формування нових конструкцій ідентичності, які відзначаються своєю гібридністю і множинністю. Водночас, розглядаючи творчість транснаціональних авторів, постає питання щодо взаємозв'язку конструювання ідентичності, мобільності і зміни мови. Показовим твором, в якому простежуються характеристики транснаціональної ідентичності, є роман німецькомовного автора українського походження Дмитрія Капітельмана «Мій незримий батько» (2016).

Виклад основного матеріалу. З кінця ХХ ст. транснаціональність дедалі частіше проникає в літературознавство і сьогодні є незамінною не лише для інтерпретації сучасних творів, а й канонізованих. Водночас транснаціональність можна вважати ефективною концепцією для пояснення конструкцій

ідентичності, які відображають транснаціональний досвід. Гібридні або множинні ідентичності трансмігрантів можна назвати і «транснаціональними», адже вони, передбачаючи свою мінливість і плинність, унеможливають своє розміщення в певних національних і культурних сітках. За В. Вельшем, ідентичність формується різними культурними традиціями та зв'язками, а сам індивід характеризується плюралізацією можливих ідентичностей [4]. Тому неправильно було б говорити про зміну однієї ідентичності на іншу в процесі міграції, швидше, йдеться про формування нової, гібридної, транснаціональної ідентичності.

Звичайно, концепція мобільних або гнучких ідентичностей не є абсолютно новою, адже і в попередні епохи ми можемо віднайти моделі ідентичності, які також характеризувалися мобільністю, багатомовністю та різноманітною приналежністю [3, с. 13]. Проте на фоні глобалізаційних процесів питання про зв'язок між міграцією та конструюванням ідентичності не лише постає заново, але й потребує переосмислення в транснаціональному контексті. Показовою у цьому контексті є творчість транснаціональних авторів, які через певні життєві обставини переїхали в іншу країну і пишуть, часто, мовою своєї «нової» батьківщини. Різного роду транскордонні переміщення цих авторів (як і, часто, їхніх персонажів) дозволяють вийти конкретним транснаціональним наративам на перший план, а інтеграція та асиміляція в новій країні вимагають, відповідно, постійного коригування індивідуальних самоописів, що зумовлює проектування нової ідентичності. Водночас, варто зауважити, що, хоч і при перетині національних, культурних та мовних кордонів, ідентичність транснаціональних письменників трансформується, проте вони продовжують зберігати зв'язки з країною свого походження, що все ще стає причиною певного культурного відчуження. Таким чином, не слід розглядати формування транснаціональної ідентичності як «реальну загрозу для національної держави і національної ідентичності» [5, с. 258], адже перша заснована на визнанні культурного різноманіття і передбачає взаємодію та взаємопроникнення різноманітних ідентичностей [6, с. 127].

Разом зі зміною місця проживання важливу роль в процесах формування ідентичності відіграє мова. Обираючи іноземну мову мовою свого літературного вираження, автор відкриває доступ до нової, іншої, незнайомої культури і, як наслідок, до нової культурної ідентичності. Водночас автор створює так певну дистанцію до рідної мови, країни, культурних традицій тощо, чим забезпечує своєрідне звільнення, відмежування «від традицій рідної мови і водночас від мовних і колективних табу й міфів, норм і моделей поведінки» [1, с. 87]. Проте зміна мови і вихід в іншу мовну та культурну територію не передбачає повне забуття рідної мови, адже вона продовжує впливати на створення текстів, забарвлюючи і формуючи матричну мову. Відповідно, перехід на іншу мову не лише допомагає відірватися від літературних традицій рідної країни, а й дозволяє писати з універсальної перспективи.

В контексті формування транснаціональної ідентичності окремої уваги заслуговують автори з єврейським корінням, які, починаючи з кінця XX ст., значно розширили сучасну німецькомовну літературу. Наприклад, серед німецькомовних авторів українського походження, які мають єврейське коріння, можна виокремити Катерину Петровську, Дмитрія Капітельмана, Лану Люкс, Яна Гіммельфарба та ін. Більшість з них переїхали

до Німеччини на початку 90-х років XX ст. як контингентні біженці. І хоч вони не належать власне до «покоління Шоа», вони набагато більше замислюються над своїм минулим і власною ідентичністю, на відміну від нерелігійного покоління батьків, життя яких часто було позначене атеїзмом. Ідентичність цих авторів, яка характеризується змішуванням єврейської, радянської, української, німецької тощо перспектив, можна описати як «клаптиковий юдаїзм» [7]. Питання формування їхньої ідентичності постає по-новому враховуючи і той факт, що вони живуть у «країні кривдників» і пишуть «мовою кривдників». Міграція стає для них «втіленням нового початку, який не в останню чергу змінює та розширює погляди на власний юдаїзм та на єврейські питання загалом» [3, с. 1]. І справді, порушуючи питання антисемітизму, Голокосту, сталінських репресій, політики пам'яті тощо, автори знайомлять читачів з часто «невідомою» для них історією, чим уможливають створення транснаціональних культур пам'яті. І саме міграція в «країну кривдників» часто ставала одним з тригерів творчості цих авторів, а травми їхніх предків – важливою точкою відліку у визначенні власної ідентичності. Варто також зауважити, що в сучасних текстах авторів єврейського походження поступово відбувається зміщення фокусу від розповідей про Голокост до акценту на рухах, які перетинають різні наративи пам'яті. Голокост, особливо у авторів «третього голосу», вже не є центральним фактором формування ідентичності. За Д. Бішоф і А. Тіпнер, «[ц]є є результатом не лише іншої культури пам'яті про Голокост у Центрально-Східній Європі, а й включення інших історичних подій, таких як сталінські переслідування чи антисемітизм, як визначальних чинників для представників цього покоління, більшість з яких 1970–1990 років народження» [3, с. 10].

Одним із німецькомовних авторів українсько-єврейського походження є Дмитрій Капітельман, який народився у 1986 році у Києві, але у восьмирічному віці емігрував із батьками до Німеччини, де і досі проживає. Транснаціональне життя Д. Капітельмана не дозволяють чітко визначити його приналежність до певної нації чи культури. Він продовжує підтримувати зв'язки зі своєю батьківщиною, однак для нього, як для єврея, окрім країни народження і країни проживання, держава Ізраїль також є потенційним домом. Д. Капітельман належить до представників так званого «третього голосу» у німецькомовній літературі. За «топографією голосів» К. К'елліно, у якій міжкультурні автори поділяються на дев'ять голосів, до третьої групи належать автори, які ще дітьми прибули до Німеччини та, зважаючи на соціальне та шкільне середовище, розмовляють новою мовою як рідною, тоді як оригінальна рідна мова відіграє роль лише в сімейному оточенні [8, с. 54]. Як і багато інших представників «третього голосу», Д. Капітельман звертається до категорії сімейного роману, намагаючись віднайти свою єврейську сутність, хоча, як зазначає сам автор, він є «пошкодженим екземпляром» [9, с. 10], адже його мати – не єврейка, а, відповідно до принципу материнської лінії, він не може відносити себе до євреїв. Водночас автор відноситься до «третього покоління після Голокосту» [10, с. 10], яке, зі свого боку, «характеризується дуже виразною боротьбою за незалежну, виразну єврейську ідентичність. Це виражається не тільки в тому, що автори відверто визнають свою єврейську ідентичність, але і в оформленні персонажів творів, у розвитку їх художніх сюжетів. Дві характерні риси їхніх текстів: вони

пишуть німецькою мовою про єврейських головних героїв, єврейські теми та пошуки власної ідентичності» [10, с. 11].

У своєму автобіографічному романі «Мій незримий батько» Дмитрій Капітельман розповідає історію своєї українсько-єврейської родини, яка на початку 1990-х переїхала до Німеччини. Ця автодієгетична оповідь з елементами аналепсису описує пошуки єврейської ідентичності батька (Леоніда Капітельмана) і сина (Дмитрія Капітельмана), які приводять їх до Ізраїлю. Саме в Ізраїлі, на думку Дмитрія, батько зможе відкрити своє «єврейство». Паралельно з основною сюжетною лінією автор ретроспективно згадує про своє дитинство в Києві та складну юність у неонацистському районі Лейпцига Грюнау. У ході роману стає зрозуміло, що батьки Дмитрія спочатку хотіли емігрувати до Ізраїлю, проте як єврейські контингентні біженці переїжджають до Німеччини, де спочатку опиняються у притулку для біженців. Тут Дмитрій досить швидко вивчає німецьку мову, що дає йому змогу інтегруватися в нове середовище, на відміну від батька, який «так і навчився сприймати Німеччину як нову Батьківщину» [9, с. 6]. Розчарований новою суспільно-політичною та соціально-економічною реальністю, батько замкнувся в собі і став «незримим». Проблеми із самопозиціонуванням проявляються і в самого Дмитрія, якого переслідує дихотомія між внутрішнім почуттям приналежності та зовнішньою, соціальною приналежністю до юдаїзму. Зрештою, після двадцяти років проживання в Німеччині батько і син вирушають до Ізраїлю, щоб віднайти себе, свою єврейську ідентичність і зрозуміти, чи правильний був вибір емігрувати до Німеччини замість Ізраїлю. Безумовно, Ізраїль стає для батька із сином новою відправною точкою для розуміння своєї ідентичності. Тут вони шукають своїх старих друзів з України, відвідують різні туристичні місця і моляться біля Стіни Плачу. Однак пошук «єврея в собі» не обмежується Ізраїлем і Дмитрій Капітельман (на відміну від його батька і його друзів, які зовсім не схвалюють цю поїздку) їде також до Палестини, де, подружившись з місцевими жителями, знаходить «частинку розуміння себе самого» [9, с. 237], чим ще більше показує свою відкритість до всіх націй, культур та релігій. Зрештою, він повертається до Німеччини з усвідомленням того, що він несумісний із ізраїльським суспільством і вирішує подати заявку на отримання німецького паспорта: «Я, взагалі – німецький єврей» [9, с. 251]. Дмитрій також прагне повернути своє єврейське прізвище Капітельман (через антисемітські погляди в Україні він змушений був взяти прізвище колишнього чоловіка його матері-молдаванки Ромашкан), чим показує перехід «від мігранта змішаного російсько-молдавського походження та сумнівної (негалахічної) єврейської приналежності до німця, єврея та, зрештою, німецького єврея» [11, с. 368]. Таким чином, поїздка в Ізраїль, а потім в Палестину, які супроводжуються перетином національного, культурного та релігійного кордонів, уможливають процес самопізнання і допомагають Дмитрію самоідентифікувати себе. Водночас поїздка в «обітовану землю євреїв» [9, с. 85] зробила і Леоніда Капітельмана «зримим» і змінила його світобачення: «Відтоді, як тато повернувся з Ізраїлю, він постійно дістає веселощі з якогось свого загашника. Ніяких нападів свинцево-важкої *расстроєності* взагалі» [9, с. 262].

Однак роман Д. Капітельмана, який, за Є. Ессеном, можна віднести до жанру «Vaterbeobachtung» («спостереження за батьком») [12] не обмежується лише розповіддю про батька. Автор зумів пов'язати сімейну історію та процес формування

ідентичності з іншими глобальними проблемами та викликами. Д. Капітельман інформує свого німецькомовного читача про жорстоку політику Радянського союзу і антисемітські погляди, важкі дев'яності та спекуляції, світові конфлікти і масові переміщення людей тощо. Оповідючи про особливості життя емігрантів (зокрема євреїв) в Німеччині і проблеми, з якими вони зіштовхуються, автор прагне показати суспільство, в якому він живе, а також новий тип німецької єврейської ідентичності, який, незалежно від «нарративу жертви», претендує на своє місце в німецькому суспільстві. Водночас жанр автофікції, окрім опрацювання сімейної історії, дає автору можливість висловити свої побажання, критичні зауваження та пропозиції щодо покращення життя в Німеччині.

Іншим важливим аспектом єврейсько-німецької літератури є пам'ять про Голокост, яка розглядається як незамінна для єврейської ідентичності та єврейської та німецької культурної пам'яті. Однак у романі Д. Капітельмана помітне різне ставлення до колективної травми Голокосту у батька, який досі не пробачив Німеччині її минуле (хоч ніхто з його родини не помер у таборі), і сина, на думку якого кожен може досягти успіху в Німеччині. У такий спосіб автор показує, що молодше покоління має здебільшого більш дуалістичну орієнтацію, тобто орієнтоване як на культуру своєї країни походження, так і на країну проживання. Водночас це не означає, що Голокост відійшов в історію, а швидше те, що для молодшого покоління мігрантів юдаїзм не обмежується Голокостом. Позиціонування Дмитрія як єврея стає ознакою власного вибору, власного вольового рішення і внутрішньої приналежності і виходить за межі пам'яті про Голокост та родинних зв'язків. Зрештою, незалежно від «дискурсу жертви», він вірить в «порівняно стабільну і мирну перспективу для євреїв у Німеччині» [9, с. 96], йому вдається знайти своє місце в суспільстві, яке колись було ворожим з історичної точки зору, і представити «нову» німецьку ідентичність. Самопозиціонування Дмитрія, що виходить за межі національних приналежностей, основоположних міфів, а також релігії, носить яскраво виражений космополітичний характер. Він відкритий до всіх національностей і віросповідань і навіть, незважаючи на свої атеїстичні погляди, готовий стати ізраїльським громадянином. Це все характеризує його як транснаціональну особистість, яка базується не на одновимірному національно-культурному розумінні, а на множинності, де кліше злочинців і жертв застаріли. Таким чином, роман показує, що хоч Дмитрій за галахою і не єврей, він все ж зумів розвинути сильнішу єврейську свідомість, ніж його батько, який ніколи не був «справжнім» євреєм. Зрештою, «Внутрішній суд» головного героя, який представляє процес пошуку істини і прагнення чогось вищого [9, с. 252], показує його сутнісне єврейство, яке залежить не стільки від генеалогії, скільки від внутрішньої приналежності.

Важливим елементом роману є його багатомовність, що проявляється у використанні автором слів рідної мови в німецькомовному матричному тексті. Надаючи текстові особливості естетичної якості, автор прагне поєднати різні культури не лише на рівні змісту, але й у мовному оформленні. У той же час мова, будучи транскультурним простором і місцем взаємопроникнення та переплетення культур, відіграє важливу роль у формуванні транснаціональної ідентичності. Рівень володіння мовою також показує ступінь інтеграції в нове середовище. В той час, як батько досі має труднощі з німецькою

мовою, що заважає йому соціалізуватися в новому середовищі, Дмитрій, переосмислюючи себе через німецьку мову, виходить на транснаціональний рівень, вбираючи в себе аспекти різних «часткових» ідентичностей.

Зрештою, у романі йдеться не лише про роботу над власною ідентичністю, а й про протиставлення етнічної та релігійної ідентичності (що є типовим для більшості авторів східноєвропейського єврейського походження), адже релігія не відіграла суттєвої ролі у родині автора. Як в батька, так і сина проглядається суперечливе ставлення до юдаїзму, що змушує останнього бачити себе приреченим на «жалюгідне життя без права на саморозуміння» [9, с. 42]. Роман Д. Капітельмана показує відкриття головним героєм власного єврейського коріння, яке часто ставало невидимим, незримим і недоступним через радянську політику пам'яті, антисемітизм і Голокост. Водночас автор показує, що єврейська ідентичність не обмежується Голокостом («Якось так трапилося, що історія євреїв у Німеччині сконденсувалася в концтаборах» [9, с. 122–123]), що, зі свого боку, дозволяє намалювати йому ширшу картину єврейського досвіду та ідентичності. Саме така літературна та мистецька свобода робить роман Д. Капітельмана показовим у формуванні сучасних транснаціональних ідентичностей і сучасної німецько-єврейської ідентичності зокрема.

Висновки. Важливими у формуванні ідентичності є різні соціальні, культурні, етнічні, сімейні тощо системи відліку. Проте сьогодні ідентичність не зводиться до однієї групової приналежності, а стає довічним процесом, де глобалізація, міграція, зміна мова тощо мають великий вплив на її конструювання. Ідентичність поступово доповнюється транснаціональним компонентом і характеризується своєю множинністю та гібридністю.

Нові конструкції ідентичності знаходять своє особливе вираження у транснаціональній літературі, де дослідження сімейного минулого і пошук власної ідентичності відіграють велику роль. Зокрема, завдяки своєму проникливому стилю оповіді Д. Капітельману вдається показати перехід від радянсько-українсько-єврейської до транснаціональної ідентичності. Як і багато інших транснаціональних авторів, він прагне нормалізації німецько-єврейських стосунків. Показуючи новий погляд на єврейську ідентичність і єврейське життя в Німеччині, автор ставить під сумнів розуміння Німеччини як однорідної спільноти, що визначається спільною мовою, досвідом та історією.

До перспектив дослідження належить простеження формування транснаціональної ідентичності у творах інших транснаціональних авторів, а також аналіз інших формацій ідентичності, які виникають в сучасному глобалізованому світі.

Література:

1. Palej A. Fließende Identitäten: die deutsch-polnischen Autoren mit Migrationshintergrund nach 1989. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego Publ., 2015. 323 S.
2. Reisenauer E. Transnationale Identitätskonstruktionen im Migrationskontext. In Genkova, P., Riecken, A. (Hg.), *Handbuch Migration und Erfolg*. Wiesbaden : Springer, 2019. S. 1–14.
3. Bischoff D., Tippner A. Suchbewegungen: Identität und Mobilität in der neueren europäisch-jüdischen Literatur. *Yearbook for European Jewish Literature Studies*, 5 (1), 2018. S. 1–16.

4. Welsch W. Was ist eigentlich Transkulturalität? In Kimmich D., Schahadat Sch. (Hg.), *Kulturen in Bewegung. Beiträge zur Theorie und Praxis der Transkulturalität*. Bielefeld : transcript Verlag, 2012. S. 25–40.
5. Козловець М. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
6. Хохлова М. Феномен концепту «транснаціональної ідентичності» та його кристалізація через призму глобалізації. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 13 (2), 2021. С. 122–129.
7. Belkin D. Wir könnten Avantgarde sein. Die Zukunft des Patchwork-Judentums. In Karen Körber (Hg.), *Russisch-jüdische Gegenwart in Deutschland: Interdisziplinäre Perspektiven auf eine Diaspora im Wandel*. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 2015. S. 153–161.
8. Chiellino C. *Interkulturelle Literatur in Deutschland : Ein Handbuch (Sonderausgabe)*. Stuttgart, Weimar : J.B. Metzler, 2007. 536 S.
9. Капітельман Д. Мій незримий батько. Чернівці : Книги – XXI, 2018. 272 с.
10. Chang S.-H. Identität und Migration: deutsch-jüdische Erzählliteratur nach dem Holocaust. *Interface. Journal of European Languages and Literatures*, 21, 2023. S. 7–27.
11. Taberner, Stuart. Rearticulations of German Jewish Identity in Adriana Altaras's "titos brille" and Dmitrij Kapitelman's "Das Lächeln meines unsichtbaren Vaters". *German Studies Review*, vol. 44, no. 2, 2021. Pp. 359–377.
12. Jessen J. Die Kippa steht ihm schon mal gut. *Zeit Online*. URL: <https://www.zeit.de/2016/49/dmitrij-kapitelman-das-laecheln-meines-unsichtbaren-vaters/komplettansicht> (дата звернення: 25.03.2024).

Ankhym O. Formation of transnational identity in Dmitrij Kapitelman's novel "My Invisible Father's Smile"

Summary. Transnationality, which in recent decades has found its manifestation in almost all spheres of human activity, acquires special importance for the understanding of modern identities, characterized by hybridity and multiplicity in more and more cases. Assuming the interaction and interpenetration of various identities, the transnational identity shows that an individual belongs to several nations and cultures and at the same time to all humanity, as well as his / her flexibility, openness and tolerance. Transnational authors are an example of transnational identities, in particular those, who are outside national, linguistic and cultural canons and show their openness to "foreign" cultural influences, while maintaining strong ties to their homeland.

One of the bright representatives of transnational literature is Dmitrij Kapitelman, who in his autobiographical novel "My Invisible Father's Smile" shows the formation of a transnational identity. The journey of a father with his son to Israel symbolizes the search for oneself and one's own identity, allows one to reflect on one's own origin and family history. The crossing of national, cultural and religious borders enables the process of self-discovery and helps Dmitrij to self-identify as a "German Jew". The transnational character of his identity is indicated by such factors as: belonging to several nations and cultures and maintaining an internal connection with them, representation of internal and external mobility, command of several languages, a problem with self-positioning, a sense of uprooting and the search for one's own identity, etc. In the image of the main character, Soviet, Ukrainian, Jewish and German cultural elements intersect here, thus becoming a central factor in the construction of his transnational identity.

Key words: globalization, identity, culture, migration, transnational literature, transnational identity.